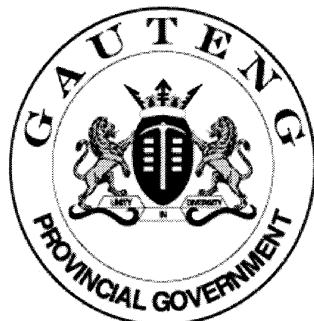

**SENIOR CERTIFICATE
EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN**

**OCTOBER / NOVEMBER
OKTOBER / NOVEMBER**

2004

**SETSWANA PUO YA BOBEDI
SEEMOGODIMO**

(Pampiri Ya Bobedi)

HG

931-1/2

12 pages

SETSWANA SECOND LANGUAGE HG: Paper 2

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG
DITLHATLHOBO TSA MAKGAOLAKGANG

SETSWANA PUO YA BOBEDI
SEEMOGODIMO
(Pampiri Ya Bobedi)

NAKO: diura tse 2

MADUO: 80

DITAELO:

- Dipotso tsotlhe di arabiwe ka Setswana.
- Araba dipotso di le PEDI fela go tswa mo dibukeng tse o di buisitseng.
- Dipotso di tswe mo dikarolong tse di farologaneng.

KAROLO YA A
MABOKO

POTSO 1

Selelo sa mmoki – M.C.D. Mogotsi

Buisa dinopolo tsa A le B mme o arabe dipotso tse di latelang:

Nopolo A

MOLATLHWA-LE-BOA

E rile ke sa le ntšwanyana;
Mong wa me a bo a nthata;
Kobo re ne re tsena yosi fela
Gonne kagiso e le motheo wa pota tsetsho.
Mong wa me o ne a le bokgabo mo go nna, 5
Mme a sa rate le fa ntsi e ka nkotama.
Ke ne ke mo rata ka lo logolo lorato,
Ke sa rate fa a metsa bogobe fela.
Phologolo ke ne ke e tshwara;
Digwapa le tsone di tlala mfogole; 10
Go jewa, go nowa;
Setshego re setse re se tlwaetse.

Ka gale o ne a tswa ka dijo di le monate,
Di le sejaneng se se phepa,
Mme a mpitsa jaaka tlwaelo; 15
Ka bo ka lemoga fa lo tlhatlologana le dingwaga.
Baeng e ne e le ba mefutafuta.
Ba apeelwa tse di monate;

Dikobo ba alelwa makhuthukhuthu, Le nna ke lebogela fa ba newa mpa go kgora. Mong wa me o ne a le pelontle, Tshele a sa e tsalelwa, Batho botlhe a ba rata Ka bongwe fela jwa pelo.	20
--	----

- 1.1 Neela morero wa leboko le (2)
- 1.2 Nopola ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo moleng wa 4. E neele leina. (4)
- 1.3 O nopola go tswa mo lebokeong le, bolela gore phologolo e pele e ngongorega e ne e tshwerwe jang? (4)
- 1.4 Go ne go diragala eng fa phologolo e e tlišitse boitumelo? Neela dintlha tse THARO. (6)
- 1.5 Tlhaloso mola o, **Mme a sa rate le fa ntsi e ka nkotama.** (2)
- 1.6 Ke ponagalo efe e e tlhagelelang mo temaneng ya bobedi mola 19? E nopole o be o e nee leina. (2)

Nopolo B

Dumela, kgaitradiaka; Dumela, wena kgomotso ya monna Keledi e mo sentse sefatlhego. Ke sirilwe ke boitumelo Go lemoga phatlha ya setilo sa gago. Ga ke kgatlhanong le tseo ya gago, Ntswa ke kgatlhanong le tlhologelelo E e tla nnang teng.	3
Maloba e rile jale ke le kgorong, Ke akanya ka lone letsatsi le, Ke lemoga fa malatsi a atametse Go dira lesoba lapeng la etsho. Ke sokologa mo dikakanyong tse Go utlwa tsa bogadi Di itlhabela mokgosi, Mme ka di leba ka tlalelano, 'di tšile go mo tsaya!'	6 9 12 15

- 1.7 Neela leboko le setlhogo (2)
- 1.8 Naya tlhaloso ya setlhogo sa leboko le. (2)
- 1.9 Nopola ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo temaneng ya ntlha mola 1 & 2 (2)
- 1.10 Neela ponagalo ya poko e o e neileng mo go 1.10 leina. (2)

1.11 Tlhalosa dipolelwana tse di latelang:

1.11.1 Kgomotso ya monna. (2)

1.11.2 Go dira lesoba lapeng la etsho. (2)

1.11.3 Go itlhabela mokgosi. (2)

1.12 Ke diphologolo dife tse di itlhabelang mokgosi? (2)

1.13 Ke mang yo o amogelang diphologolo tsa mothale o? (2)

1.14 Ke sekapuo sefe se se tlhagelelang mo moleng wa 16? (2)

MADUO A KAROLO YA A: [40]

KAROLO YA B TERAMA

POTSO 2

Dintshontsho tsa lerato – L.D. Raditladi

Buisa dinopolo tse mme o arabe dipotso tse di latelang:

Nopolo A:

O tshikinya tlhogo a ba a simolola go bua a le nosi:)
Fa ba ka mmona gompiano ba ka akanya jang?
Ga se ene wa gale: Ga a tshwane le pele.
Re tloga re nyalana; go gau fi fela thata.
Rrangwane ga a bone sebola sepe mo go ene.
Mo go ene o phepa fela jaaka metsi a pula.
Ga ba itse fa ke le mo ntlong eno ya gagwe,
Le se se ntlisitseng kwano ga ba se itse,
Sone se se ntirileng gore ke batle go mmona,
Go mmolelela se se mo moweng wa me.
Ke lesiele, batsadi ba me botlhe ba ile,
Ba ntlogetse le rrangwane le mosadi wa gagwe,
Ditsala tsa batsadi ba ga Sakoma.
Rrangwane ga a a nteba jaaka ngwanaa mogolowe;
O ntebile jaaka ngwana wa lelapa fela.
Ke batla go bua le Sakoma re le babedi,
Ka mmolelela fa tseo e e sa siama.

- 2.1 Neela leina la mmui (2)
- 2.2 Rrangwane yo mmui a buang ka ena ke mang? Neela leina la gagwe. (2)
- 2.3 Mmui o ne a le kwa kae? (2)
- 2.4 Ke lebaka lefe le le dirileng gore mmui a ye kwa lefelong le o le kaileng mo go 2.3? (2)
- 2.5 Lefoko **lesiela** le kaya eng? (2)
- 2.6 Neela maina a batsadi ba ga Sakoma. (2)
- 2.7 Sakoma a bolelwang ke mokae? (2)
- 2.8 Sakoma o itsege ka eng mo motseng? (2)
- 2.9 Mmui o kaya eng ka lefoko **tseo**? (2)
- 2.10 Mmui ena, ke mokae? (2)

Nopolo B

Mmui A : Morwa Kgosi, tlaya kwano ke go botse dipotso,
O buang se setelele le ngwanyana yoo wa batho?
Se diiwe ke letlhaa le lesetlhana, Mongwato;
Re bolelele se o se itseng ka ngwanyana wa maabane,
Mmui B : Loapi lo no lo apere dinaledi
Fa ngwanyana a tla a kgrapha keledi,
Makgwafo a gagwe a kukegetse godimo,
Matlho a phatsima jaaka naledi tsa legodimo.
Ka mmotsa, o taboga o tabogetse kae?
A re o tshabile, o lelekilwe le kwa gae,
O tshabile le mosetsana wa ga Sakoma,
O tshabetse ntlong ya motho wa ga Sekgoma.
Ka mmulela ntlo ya me a tsena,
Ka mo tlogela a robetse, ngwanyana.

- 2.11 Mmui A ke mang? (2)
- 2.12 Neela leina la mmui B. (2)

- 2.13 Tlhalosa polelo e e thaletsweng. (2)
- 2.14 Neela leina la ngwanyana yo o neng a tla a kgapha keledi. (2)
- 2.15 O kgapha keledi a tswa kae? (2)
- 2.16 Ke ka ntlha ya eng a kgapha keledi? (2)
- 2.17 O leleketsweng kwa gae? Tlhalosa. (2)
- 2.18 Neela leina la mosetsana yo mongwe wa ga Sakoma? (2)
- 2.19 Tlhalosa polelo e e latelang: **Letlhaa le lesetlhana.** (2)
- 2.20 Ke lebaka lefe le le dirileng gore mosetsana a tshabele kwa ntlong ya motho wa ga Sekgoma? (2)

MADUO A KAROLO YA B: [40]

KAROLO YA C
PADI

POTSO 3

Masaikategang a Magodimo: J.M. Mekgwe

Buisa ditemana tsa A le B mme o arabe dipotso tse di latelang:

Napolo A

“Hee, ke ne ke e subile mo, nnyaa, ka mo, thekethe.” A gana tsona dinyana tsa mothale oo, Mohurutshe. A e ila mmotlana? A kitla selo ka lebole, a ba a se latlha ka marago!

Motho a re mokgosi *bii*!

Ba bo ba setse ba tlhakatlhakane nae, magana-go-utlwa, e kete ba ntse ba letetse ona maswe a go nna jalo. O rile ke a re motho yo ke tsala ya me, re beelela dipitse mmogo, o njabeditse, peo ya gagwe ya wela mo majeng a magakwa. Aitsane ga twe go na le ba ba bipang mpa ka mabele! A di tlhaolela di bekere, motho wa batho. Ba re ntsiana o legano le go nna legano! Utlwa gore a loma jang maseka a mmuso! Lefatshe la ja mokaikai ka ena.

- 3.1 Ke thekethe ya eng e go buiwang ka yona? (2)
- 3.2 Thekethe e, e ne e le ya bomang? (2)

- 3.3 Go diragetseng ka yona? (2)
- 3.4 Mohurutshe yo, totatota ke mang? (2)
- 3.5 Ke eng se Mohurutshe a ganang le sona? (2)
- 3.6 Selo se se kitliwang ka lebole ke eng sa ga mokitli? (2)
- 3.7 Go bontsha go le kgotlang magareng a batho ba babedi ba. Bolela gore kgotlang e e lerwe ke eng? (2)
- 3.8 Neela maina a baanelwa ba ba neng ba tlhakatlhakana le moanelwa yo o kitlang. (2)
- 3.9 Go diragetse eng gore batho ba o ba neileng mo go 3.8 ba tlhakatlhakane le motho yo o mo neileng mo go 3.4? Tlhalosa. (2)
- 3.10 Tlhalosa polelo e e thaletsweng. (2)

Nopolo B

“Ke mpho ya gago. Ga ke bolo go e go bolokela. E sa le rraago a go e tshwaela o sa le mmotlanyana. O e tlhokomele. Ke yona o tla mo gopolang ka yona mo mokgapeng wa gago.”

“Ke a leboga, mma.” E le la ntlha a bitsa mmaagwe jalo e sa le a itse go ntsha puo ka molomo!

A se ka a letela gore go twe a o rwale; a o rwala ka yona nako eo.

“Ngwanaka, tsela o e bone, Modimo ke oo!”

A gakgamala go utlwa mmaagwe a amogela maikaelelo a gagwe, e bile a mo rebolela tsela ya moabula, e tswe ena o ne a gopotse gore, ka go bua mafatla a gagwe, o tla bo a mo gatisa mosetlho; a gakgamala go bona a mo naya mhitshane o a sa bolong go nna a o suba dingwagangwaga morago ga ena, Khuduga, a sena go o tlhalelwa ke rraagwe; a gakgamala bogolo go utlwa a kgothala le go feta mo logatong lo o ikaeletseng go lo tsaya, le mororo lo lebega lo mo phutheletse diphatsa, fa a o rwala. A itse gore ya gagwe, tsela, e bulegile, mme sa gagwe ke go gatela pele fela.

- 3.11 Moanelwa yo o neelwang mpho ke mang? (2)
- 3.12 Mpho eo ke eng? (2)
- 3.13 Ke mang yo a e mo neelang? (2)
- 3.14 Moanelwa o tshwaetswe ke mang mpho e? (2)
- 3.15 O neetswe mpho gore a dire eng ka yona? (2)

- 3.16 Mokwadi o kaya eng ka mokgaphe? (2)
- 3.17 Mokgaphe o moanelwa a ikaelelang go tsena mo go ona ke ofe? (2)
- 3.18 Pele a tsena mo mokgapheng o o ne a le mo go ofe? (2)
- 3.19 Neela lebaka le le dirang gore a tsene mo mokgapheng o mošwa. (2)
- 3.20 Moanelwa o ne a atisa go bitsa mmaagwe mang? (2)

MADUO A KAROLO YA C: [40]

**KAROLO D
DINAANE / DITLHANGWA TSA MOLOMO**

POTSO 4

Ntlhabele Dinaane – Z.S. Dipale

Nopolo A

BASETSANA BA BARARO

Ga twe e rile, e le basetsana ba bararo. Ba ne ba ile kgonnye. Yo mongwe a kgopiwa ke letlapa fa ba le mo tseleng go ya kwa kgonnye. Ke fa a roga letlapa la go nna jalo.

Fa ba sena go rwalela, ba bo ba boela kwa gae. Letlapa le ne la gogomoga, la nna legolo. Go se fa o ka kgabaganyang teng. Le bona basetsana ba rona ba tlhoka fa ba ka kgabaganyang teng. Go raya gore le ne la thibela basetsana bao go feta. Ba tshwara bothata ba sa bolaya motho. Ba tsena mo tlalelong e e seng kana ka sepe.

Ke fa ba simolola go opela ba re:

“Letlapa e re phaa-phaa,

Ke fete!

Letlapa e re phaa-phaa,

Ke fete!

Ga se nna nka go rogang,

Ke fete!

O rogwa ke Ntelenyane,

Ke fete!

Ngwana wa sefenyabatho,

Ke fete!”

Letlapa le ne la bulega, mme ba feta. Fa go tshwanetse go feta yo o neng a roga letlapa, letlapa la gana go bulega. A leka le go lela. Letlapa la ithiba ditsebe, ke raya tota le ona matlho. La gana go mo sutela. A tsena mo tlalelong e e se nang bolekanyo. Ba bangwe ba kwetogela kwa gae, ba tshaba lefifi le le sa tlaoleng ope gope.

- 4.1 Bontsi jwa dinaane bo simolola jang? (2)
- 4.2 Dinaane di khutla jang? (2)
- 4.3 Neela mesola e MEBEDI ya dinaane? (4)
- 4.4 Mosetsana o ne a roga letlapa ka ntlha ya eng? (2)
- 4.5 Basetsana ba ne ba thibelwa ke eng go kgabaganya? (2)
- 4.6 Neela mesola e MEBEDI ya go tswaisa dinaane ka dipina. (4)
- 4.7 Ke sekapuo sefe se se tlhagisiwang ke letlapa? Tshegetsa karabo e o e neileng ka sekao go tswa mo naaneng e. (2)
- 4.8 Ke thuto efe e re e fitlhelang mo naaneng e? (2)

Nopolo B

Ga twe e rile, e le basimane ba le babedi. Maina a basimane ba e ne e le Jane le Janenyana. Basimane ba, ba ne ba itulela fela mo gae, ba se na tiro epe. Ka letsatsi le lengwe ba rera go ya go batla tiro. Ba ne ba tsamaya lebaka le leleele thata. Ba rile ba ntse ba tsamaya, ba fitlha fa polaseng ya Leburu lengwe le le neng le ruile thata. Ba ne ba fitlha foo mme ba batla tiro. Leburu le ne la ba bolelela fa tiro e se yo, e le ya go disa dinku fela. Basimane ba ne ba dumelana le go ya go disa dinku.

Ba ne ba tsaya dinku ba ya go di disa. E rile motshegare Jane a raya Janenyana a re a sale a kgaola dinku maoto gore di se ke tsa tsamaela kgakala. Jane a tsamaya a ya go batla se ba tla se jang ba ntse ba disitse mo motshegareng.

- 4.9 Neela setlhogo sa naane e. (2)
- 4.10 Ke eng se se neng sa tlhotlheletsa basimane ba go batla tiro? (2)
- 4.11 Jane o ne a raya jang fa a re Janenyana a kgaole dinku maoto? (2)
- 4.12 A Jane o ne a dira jaaka a laetswe? Tshegetsa karabo ya gago. (2)
- 4.13 Ke mosimane ofe mo go bona yo o neng a sa tsee ditaelo sentle? (2)

- 4.14 Ke tiragalo efe e e sa dumelesegegeng mo temaneng e? (2)
- 4.15 Dinaane di tlhabelwa bomang? (2)
- 4.16 Di ne di tlhajwa ka nako efe? (2)
- 4.17 Maitiso a gompiano ke afe? Neela dintlha tse PEDI (2)
- 4.18 Neela molaetsa wa naane e. (2)

MADUO A KAROLO YA D: [40]

**KAROLO YA E
DIKGANGKHUTSWE**

POTSO 5

Mmualebe: R.M. Malope

Nopolo A

“Mmeseterese Masilo, ke ne ke sa itse fa nna le wena re betsana ka noga e utlwa. Wa reng go fitlha o mpega kwa Motlhatlhobing maabane? Itse gee, gore dikwalo tsotlhe tsa gago tsa go thatšwa ke di isitse kwa go ena, mme ke tlhpile diatla.” Ga feta motsotso o moleele Morongwe a mo lebile, a mo tlhokela mafoko. Ya re a akgela a re:

“Ke ne ke go tsaya jaaka rre, ke sa itse fa ke aparetse kobo le phepheng e dusa. Rra, o kgopo ka mokgwa o o sa tihalosegegeng. Le gale, Modimo ga o je nkabo.”

Morago ga dikgwedi tse dingwe tse tharo, ga nna ga re tsho! ya kwa ga Motshodi. Morongwe wa batho o ne a sa tlhole a na le sepe, a tshela ka go jela molato mpeng gonne le magogwe yo o neng a forane nae, o ne a sa ntse a wa a tsoga le dithuto tsa bobueledi kwa Yunibesiting yooRammutla. Ka mabetwaepelo, go ya bofelong jwa Seetebosigo a iphetlha e se phetlhi, a leba kwa diofising tsa puso ka ura ya borobedi mo mosong; le e seng go ikopa... Ke tlhpile diatla! A fitlhela go tletse thakana e tshesane ya tshimane, go nyeuma e kete diboko. A batla karolo e diforomo tsa barutabana ba ba sa tswang go thapiwa di gorogelang go yona.

- 5.1 Neela leina la Mmeseterese Masilo. (2)
- 5.2 Motho yo o buang le Mmeseterese ke mang? (2)
- 5.3 Batho ba babedi ba, ba buisana ka ga eng? (2)
- 5.4 Mmeseterese o ngongoregela eng? (2)
- 5.5 A mmesetere o ne a bona thuso fa a sena go ikopanya le motlhatlhobi? Tshegetsisa karabo ya gago. (2)

- 5.6 Ke diofisi dife tse mmeseterese a neng a ya kwa go tsona? (2)
- 5.7 Go ya ka diteng tsa khutshwe e, go sengwe se mmeseterese a se re lemogisang ka badiredipuso; ke eng? (2)
- 5.8 Fa o le mo maemong a a kwa godimo a puso o ne o ka dira eng ka badiredipuso ba ba sa tseeleng tiro ya bona matsapa? (2)
- 5.9 Tlhalosa dipolelo tse di lateng:-
- 5.9.1 Go tlhapa diatla (2)
- 5.9.2 Re betsana ka noga e utlwa. (2)

Nopolo B

Le gompieno monnamogolo ga a ise a ko a bee lonao kwa ga ngwetsi ya gagwe. Ga re itse gore Kedisaletse o rotswe ke mang thapo. Sejanaga sa mosego wa 'Chev' se sa le se nyelela dikgwedi tse pedi morago ga dikomang tsa dikapolo tsa bana, go lwelwa digaswana tsa ga moswi Mofeti.

Go a reng jaanong? Ditswalo tsa kwa 2610 mmila wa Moroe, di akga mangena a makgaraga. Bathong! Fa e sa le go re mosong mongwe ga goroga banna ba apere dikhakhi jaana, ba feta ba rwala thoto ka mafega, ba e katela mo lloing ya lekgotla la motse. Go utlwala gore e kwa dikantorong tsa motse, e emetse go letsetswa tshipi. Mosadi wa kwa 2610 ena ba ba di boneng tsa tsatsi leo — gonne batho ba rata dikgang tsa malapa a batho — ba re o palame mafofonyane mo seteiseneng sa Atteridgeville. O utlwelwa kwa Soweto — go ya ka magatwe a basadi ba ba tlholang ba itlosa bodutu ka tsa ba bangwe motshegare fa go ilwe tirong.

- 5.10 Neela leina la khutshwe e temana e e nopotsweng mo go yona. (2)
- 5.11 Monnamogolo yo a iseng a bee lonao lwa gagwe kwa ga ngwetsi ya gagwe ke mang? Neela leina. (2)
- 5.12 Ngwetsi ya gagwe ke mang? Neela leina. (2)
- 5.13 Monna wa ngwetsi ya gagwe ke mang? Neela leina la gagwe ka botlalo. (2)
- 5.14 Tlhalosa polelo e: **go sa bee lonao**. (2)
- 5.15 Ke lebaka lefe le le dirileng gore monnamogalo a se bee lonao kwa ga ngwetsi ya gagwe? (2)

SETSWANA PUO YA BOBEDI SEEMOGODIMO (Pampiri Ya Bobedi)	931-1/2 W	12
---	------------------	-----------

- 5.16 Go rolwa thapo ke go dirwang? (2)
- 5.17 Banna ba ba apereng dikhaki ke bomang? (2)
- 5.18 Tlhalosa polelo e: **e emetse go letsetswa ditshipi.** (2)
- 5.19 Fa o le rratoropo, o ka thusa batho ba go tshwana le “ngwetsi” jang? Tlhalosa. (2)

MADUO A KAROLO YA E: [40]

MADUO OTLHE: 80